

Ivo Roggemans
lid Provinciaal bestuur ACOD onderwijs Antwerpen

inclusie 'JA!!', maar ...

even opfrissen in een notendop

24 maart 2014, het M-decreet wordt goedgekeurd door het Vlaams Parlement en dat in navolging van het federale België dat zijn handtekening plaatste op 2 juli 2009. Het oorspronkelijke VN-verdrag 'inzake de rechten van personen met een handicap', dateert van 13 december 2006. Dit laatste stelt dat personen met een handicap dezelfde rechten hebben als alle anderen.

Enkele elementaire grondbeginselen die de VN daarbij in hoofdletters schreef:

- volledige participatie in én opname in de maatschappij
- toegankelijkheid
- respect voor de in ontwikkeling zijnde capaciteiten van kinderen met een beperking en eerbiediging van hun rechten op vlak van behoud van hun identiteit
- 'gehandicapt' zijn is niet het probleem van één persoon, maar van de héle samenleving doordat deze laatste niet is aangepast aan personen met beperkingen
- discriminatie uitschakelen
- rekening houden met personen met een handicap en dit in ALLE beleidsdomeinen, dús ook onderwijs

Binnen het Vlaamse onderwijs, zorgt deze nieuwe wind voor heel wat opschudding, bezorgdheden, vragen, verwachtingen en ontgoochelingen, onzekerheden, vervolgregelgeving, 'krijtlijnen', concept- en consultatienota's, voor- en tegenstanders, nieuwe begrippen en dat bij en voor álle betrokkenen, dus óók kinderen, ouders én onderwijspersoneel!

Korte en langetermijndenken over Buitengewoon onderwijs. Waarborg- en pré-waarborgregelingen, ondersteuningsteams, afschaffen van het BuO of toch maar niet want de 'ideale wereld', bestaat die echt?

Ik ga bewust niet dieper in op nieuwe begrippen zoals bijvoorbeeld gemeenschappelijk en individueel aangepast curriculum, 'redelijke aanpassingen', zorgcontinuüm, 'inschrijven onder ontbindende voorwaarden', ... omdat de schrijfruimte daarvoor té beperkt is én er al heel wat lectuur over werd gepubliceerd.

hoe beleven CLB'ers en scholen het M-decreet en, bij korte uitbreiding, ook enkele aspecten van Integrale Jeugdhulp, op de werkvloer? Een onvolledige impressie

Het is NIET mijn bedoeling een klaaglied aan te heffen, WEL de lezer kennis te laten maken met een aantal terreinbevindingen. Een-vinger-aan-de-pols als het ware, ogen en oren openhouden over deze thema's. Géén wetenschappelijke bevraging à la CLB-audit, maar een simpele stand van zaken, ook (ver) buiten mijn eigen

CLB-werkgebied. Een overzicht:

- **significante toename van administratieve overlast** en dit onder meer door extra bevragingen vanuit Welzijn (Integrale Jeugdhulp) en Onderwijs (M-decreet). Daarenboven constant wijzigende wetgeving rond dossiers in opmaak en onduidelijkheden voor scholen aangaande 'inschrijven onder ontbindende voorwaarden'. Wat dit laatste betreft zorgt dit voor zeer tijdsintensief onderzoekwerk voor CLB's met betrekking tot bijvoorbeeld leerlingen die zich wensen in te schrijven in het 'gewone' secundair onderwijs. Immers, leerlingen met een 'oud' BuO-verslag hebben geen ophijsting van onderwijsbehoefte zoals die dienen opgesomd in het 'nieuwe' M-verslag
- vaak ook verwarring en **onvoldoende kennis bij scholen over de procedure 'inschrijven onder ontbindende voorwaarden'**. Duidelijke communicatie vanuit het beleid hierover? Verificatie zou daarenboven andere info geven dan CLB's hierover. Verwarring, wantrouwen, energie- en tijdverlies die kunnen vermeden worden! Duidelijke nood aan correcte én verstaanbare informatie hierover naar scholen en alle andere betrokken onderwijspartners!
- vrees voor **ernstige toename werkdruk** door tweejaarlijkse evaluaties van leerlingen na het schrijven van een (CLB-) 'verslag' (in functie van Buitengewoon onderwijs → gewoon onderwijs)
- **de rol die vele CLB'ers opnemen om scholen te begeleiden bij het concept 'inclusie'**. De vertaling ervan naar de klasvloer. Niet dat dit leidt tot conflicten, maar er zijn situaties waarbij er duidelijk verschillende visies tegenover mekaar staan die de samenwerking kunnen hypothekeren
- **het zich vaak 'gevangen' voelen van CLB'ers tussen kind/ouders enerzijds en scholen (gewoon/buitengewoon) anderzijds**
- **nood aan vormingen CLB-personeel in verband met toepassen tijds- en arbeidsintensief 'ICF'-kader** (International Classification of Functioning) bij verwerken in 'M-verslagen' in de plaats van toepassen DSM-informatie. Wél positieve meningen over ICF-inhoud en breder kader waarin het iemands functioneren (op school) plaatst
- **CLB-medewerkers worden steeds vaker in de rol van scheidsrechter** geplaatst en niet iedereen voelt zich even

onderlegd daarin of wil die functie vervullen. Dit vergt nieuwe competenties en vaardigheden zoals onderhandelen, bemiddelen vanuit een rol en tussen partners die we niet gewoon zijn, vaak moeilijke knopen doorhakken, ... Basisprincipe blijft echter wél de neutrale/onafhankelijke positie van het CLB

- vragen tot beoordeling door CLB'ers van 'redelijke aanpassingen', uit te voeren door scholen, en het gebrek aan voldoende didactische kennis bij CLB's daarover
- **vaak negatieve berichtgeving in media, op de werkvloer, door ouders, over het 'M-decreet'** en de mentale weerslag daarvan op hardwerkende, overbelaste, onderbemande CLB's. Dát en al de reeds opgesomde en komende opmerkingen, zorgt voor gevolgen die zich laten raden: twijfels, ziekte, uitval, burn-out, deeltijds werk, uitstroom, ...
- **een groot aantal CLB'ers voelt zich sedert het invoeren van IJH en M-decreet, vooral uitvoerder/opvolger van administratieve procedures, 'handtekeningenjager'** (om dossiers finaal in orde te krijgen), verslagmaker, 'bijzitter' bij talloze overlegmomenten en stelt zich steeds meer de vraag welke inhoudelijke meerwaarde ze nog betekenen voor hun doelpubliek, tot wat die administratieve rompslomp leidt én waarom zij als onderwijsgespecialiseerde hulpverlener, die rol krijgen toegespeeld en wat daar tegenover staat voor henzelf én hun doelgroepen waarvoor ze minder tijd over houden. Ze verliezen daardoor hun oorspronkelijke, inhoudelijke geloof in hun job als hulpverlener die tussenkomsten levert in de vier CLB-domeinen. Ze registreren hun eigen, discipline gebonden en teamtussenkomsten reeds uitgebreid in LARS. Door de bijkomende, administratieve druk, vormt bijvoorbeeld de maand september daardoor één van de piekmomenten binnen de CLB-werking. Er zijn daarenboven centra die in de loop van het schooljaar hun deuren een aantal dagen dichthouden om zich enkel en alleen te kunnen focussen op het schrijven van 'verslagen' en 'gemotiveerde' verslagen omdat de betrokken CLB BuO-teams de toevloed niet meer aankunnen en een heel centrum hen daarbij dient bij te springen ... Waarbij het voor de 'inspringers' dan veelal gaat over leerlingen die ze niet kennen én dús bijkomend studie- en inleefwerk vereist

- "velen op onze school verliezen de moed", is een regelmatig voorkomende reactie uit BuO-scholen. Lesgevers en interne leerlingenbegeleiders met heel wat ervaring binnen hun type, zijn bang voor grote onzekerheden die lesgeven in andere scholen én types met zich zal brengen in de (nabije) toekomst. Het heeft een negatieve invloed op hun dagelijkse onderwijsgoesting en gedrevenheid en daar zijn de eigen schoolkinderen dan weer de dupe van
- **hopelijk is dit geen algemeen gegeven, maar toch wil ik heel graag de frustratie, verwondering én het ongenoegen van een leerkracht 'basisaanbod' (ex-type 1 en 8) aanhalen.** Om inclusie ook een internationaal tintje te geven, schreef ze haar klas in voor een uitwisselingsproject van kerstkaarten met een gewone Italiaanse school. De organisatie die instond voor de realisatie van dit zinvolle initiatief vond echter dat dit ... niet paste ..., en weigerde ...
- **GON-begeleidingen vormen vaak een enorme houvast voor kinderen, ouders en scholen. De zeer onzekere toekomst ervan zorgt voor onrust, twijfels en bijkomende zorgen voor diegenen die er een beroep op willen blijven doen**
- probleemstellingen, bevragingen, situaties, werkgebieden worden steeds complexer en uitgebreider en vergen een nóg meer gespecialiseerde aanpak van CLB's en scholen. In theorie is er heel wat knowhow en motivatie beschikbaar om daarop in te gaan, maar het ontbreekt de centra aan mankracht, middelen, tijd om al die noden kwaliteitsvol en volgens de standaarden die ze willen nastreven, goed te blijven aanpakken
- rol van de CLB's als preventieve zorgverlener/ondersteuner in de toekomst? "We blussen meer branden dan voorheen, maar hebben té weinig tijd en middelen om ze te voorkomen"
- **tijdrovende en uitgebreide procedures om 'A-/M-documenten' en 'M-verslagen' correct te kunnen invullen.** Daarom veelvuldige overlegmomenten met alle betrokkenen om dit te kunnen verwezenlijken want ontbrekende informatie leidt tot een niet ontvankelijke aanmelding
- **CLB'ers die 'verdrinken' onder het scholenpakket dat hen toebedeeld wordt.** Dossiers of taken doorschuiven naar reeds overbelaste collega's is niet doenbaar, asociaal, niet collegiaal. Tóch lijken er 'adviezen' in die zin gegeven te worden ... Het sterke gevoel leeft dat CLB'ers met casussen bezig zijn en niet meer met mensen. Cijfers en registratie zijn belangrijk geworden
- **wat met 'verantwoordelijkheid' van de betrokken CLB-medewerker/team in het IJH-plaatje?** Wat als het misloopt in/met een gezin en er is geen/nog geen M-document opgesteld, maar men is wel op de hoogte van mistoestanden?
- **kostprijs van cliëntnabij en laagdrempelig werken voor de CLB'ers?** Kansarme doelgroepen die moeilijk bereikbaar zijn. Vaak met eigen wagen verplaatsingen/huisbezoeken afleggen. Externe vergaderingen met netwerktafels en cliëntoverleg. Parkeeronkosten? Kostendekkende kilometervergoedingen? Openbaar vervoer dat vaak ontoereikend is. Hulpverleningsorganisaties die niet voldoende of niet meer beschikbaar zijn in buiten stedelijke gebieden. Bijkomende druk op CLB- en schoolschouders want dat zijn vaak nog de enige, vertrouwenwekkende, direct bereikbare aanspreekpunten
- **collega's hebben constant het gevoel 'half werk' af te leveren.** Niet omdat ze dat willen en te vlug tevreden zouden zijn. Wél omdat de secundaire arbeidsvoorwaarden zodanig zijn geëvolueerd dat vlot, flexibel werken op maat van de doelgroepen, om diverse redenen haast niet meer mogelijk is. Daarenboven zijn we bij doorverwijzingen of in combinatie met onze eigen kortlopende begeleidingsmogelijkheden, sterk afhankelijk van externe vervolfbegeleidingen en daar stoot je onoverkomelijk op ... 'wachtlijsten' ...
- **met betrekking tot opstellen van 'Individueel Aangepast Curriculum' (IAC), wordt door CLB veel tijd uitgetrokken om dit per zorg vragende leerling grondig uit te werken.** Heel wat mogelijke obstakels/vragen dienen daarbij echter opgelost (wat als ouders niet akkoord gaan?, toestemming ouders maar wat bij 'verontrusting'?, wat met leerlingen die naar 1B gaan?, wanneer beslis je tijdens Lager onderwijs om een IAC op te stellen?, welke bruikbare kennis hebben CLB-medewerkers over eindtermen/ontwikkelingsdoelen?, wat zijn 'gelijkwaardige eindtermen'?, schoolinterne zorg dient individueel opgesteld en mag niet veralgemeend in 'verslag', hiervoor is het belangrijk een beroep te kunnen doen op het begeleidingsdossier van de vorige school, meer aandacht/tijd besteden aan leerlingen die de overstap zetten van basisonderwijs naar secundair én bij tweejaarlijkse evaluaties
- **hoe gaan we binnen de CLB's om met de kwaliteit van 'verslagen', 'gemotiveerde verslagen', 'A- en M-documenten'?** Kwaliteitscontrole en -criteria?
- wat is een 'goed' traject voor een hulpvragende cliënt en hoe herkennen/schrijven/lezen we dat in een verslag? LARS als hulpmiddel hierbij?
- **scholen die er niet steeds in slagen om uitgebreide, relevante schoolinfo of fase 0 en 1 duidelijk kunnen omschrijven in functie van het af te leggen traject met een kind en dús het CLB extra werk geven om dit mee uit te zoeken aan de hand van beperkte gegevens**
- **hoge verwachtingen van ouders van BuO-kinderen in functie van toepassingen M-decreet voor kinderen die de stap zetten naar het gewone onderwijs.** Schoolteams die onvoldoende gevormd/begeleid worden en naar het CLB kijken wat van hen verwacht wordt op dat vlak. Vernieuwingen die daardoor onzekerheid en weerstand oproepen en zorgen dat mensen het noorden soms kwijt zijn
- **de waarborgteams nemen een (te) klein deel op van de zorgen die scholen aan leerlingen met specifieke noden willen bieden**
- **het welbevinden van zwakke leerlingen kan niet/onvoldoende gewaarborgd worden en dús ook niet hun toekomst**
- BuO zorgde ervoor dat iedere leerling op een voor hem/haar aanvaardbare/goede/actieve plaats terecht kwam in de 'actieve' maatschappij. De opleidingsvormen (OV's) zijn daar een belangrijk instrument toe. Samenwerkingsverbanden tussen beroepssectoren/VDAB vormen vaak 'good practices'. Blijft dit zo?
- **voelen kinderen die 'dankzij' het M-decreet de kans krijgen hun plaats in te nemen in een gewone school, zich gelukkiger, geruster, zelfverzekerder, meer aanvaard dan voorheen? Op het terrein wordt melding gemaakt van pesterijen, uitlachen, laag zelfbeeld, twijfelachtige integratie, ...**
- **leerkrachten in gewone scholen hebben onvoldoende tijd/middelen/expertise om de hele tijd te werken**

rond sociale vaardigheden, doorge-
dreven differentiatie en adequate aan-
pak op diverse terreinen in hun klas. Té
grote klasgroepen vormen daarbij een
essentieel gegeven. Lost co-teaching
dit allemaal in een oogopslag op?

- **zowel ouders als gewone scholen vragen de laatste tijd een overstap voor hun kinderen naar het BuO** omdat ze daar de historische zekerheden vinden die nodig zijn om zich goed te voelen op school en er de zorgen/begrip te krijgen waar hun kinderen nood aan hebben. De eerste berichten die hen bereikten na de invoering van het M-decreet, verontrustten hen over datgene wat gewone scholen hen te bieden hebben ...
- **inclusie dient stapsgewijs en begeleid te gebeuren voor jongeren.** Daarbij tóch rekening blijven houden met de specificiteit van ieders stoornis, beperking en/of arbeidshandicap. Steeds voor ogen houden welke hun latere maximale mogelijkheden zijn op vlak van wonen, werken, vrije tijd, ... Daarbij is afstemming van M-decreet op de arbeidsmarkt en de gezondheidszorg noodzakelijk. Inclusie nastreven op dezelfde manier voor iedereen is geen goed idee. Soms heeft een jongere een gespecialiseerde aanpak nodig gedurende de schooltijd om dan later te kunnen functioneren en te integreren in de maatschappij
- **na de invoering van het M-decreet, organiseert men de lessen voor kinderen met 'speciale onderwijsbehoeften', in aparte klasgroepen in het gewone onderwijs.** Ze worden in het reguliere onderwijs dus óók afgezonderd. Hierbij hebben deze kinderen nóg meer het gevoel 'anders' te zijn
- **de omkadering tijdens uitstappen ontbreekt om leerlingen met speciale noden goed te begeleiden. Wie is verantwoordelijk voor het al dan niet toedienen van medicatie?** Garanties op continuïteit van de zorg?
- **te kennen en waarde van uitgereikte diploma's? Wat met leerlingen die wél diploma behaalden, maar niet in staat zijn betaald werk kwalitatief goed uit te voeren? Wat met hun uitkering?**
- ...

Kortom, er resten heel wat vraag(tekens)

Er blijven heel wat vragen, onzekerheden,

bedenkingen over dit lovenswaardige, eigentijdse inclusie denken, waarvan het M-decreet, voorlopig de Vlaamse 'onderwijstop of the bill' is.

Middelen, omkadering, nood aan geactualiseerde decretale doorlooptijden om over- bevraging van CLB's enigszins op een verantwoorde wijze aan te pakken én dossiers volgens verantwoorde standaarden af te werken. Draaischijven regiefuncties voor CLB's optimaal en daadwerkelijk met middelen ondersteunen want hun financiële bodem is al lang doorbroken. Wachtlijsten ééndelig én zichtbaar terugdringen. Vorming over een aantal aspecten van het M-decreet.

Het zijn maar enkele elementen die op korte én middellange tijd beschikbaar zullen moeten zijn en aangepakt moeten worden, wil deze theoretisch mooi klinkende maatschappijvisie en aangepaste regelgevingen naar onderwijs toe, hun doel niet voorbijschieten en voor meer frustratie dan tevredenheid zorgen bij kinderen, ouders en onderwijspersoneel.

Onderwijs is steeds een kwestie van vertrouwen geweest tussen álle actoren. Ja, óók van 'strijd'. Het leidde tot kwaliteit, keuzevrijheid, kansen op ontplooiing, welbevinden en respect. Gelijkheid tussen man en vrouw en is zelfs een grondwettelijk recht. Het zorgde voor goed opgeleide werknemers en was een belangrijk, richtinggevend en relevant onderdeel van onze maatschappij. Poogde diversiteit in al zijn vormen door te laten dringen tot op de schoolbanken en verder. Ongekwalificeerde uitval tegen te gaan en jongeren middelen/technieken aan te leren over goed relationeel samenleven. Zelfs voorkomen dat sommige jongeren radicaliseren, achtten sommigen een onderdeel van de pedagogische opdracht van scholen. Ontelbaar goedbedoelde projecten die inspeelden op de tijdsgeest en op nieuwe fenomenen een antwoord trachtten te bieden. Heel wat lovende internationale rapporten voor wiskunde, wetenschappen en taal.

Onderwijs dat echter ook té veel ongekwalificeerde uitval kent, té weinig diversiteit op bepaalde onderwijsniveaus, té weinig focust op toenemende (jongeren) kansarmoede, er onvoldoende in slaagt pesten uit de wereld te helpen, té veel talenten van allerlei pluimage verloren laat gaan voor onze maatschappij, té veel

regels en plichtplegingen en niet altijd duidelijk verstaanbare regelgeving voor iedereen. Té weinig vertrouwen van het beleidsniveau in de vaardigheden, competenties en terreinkennis van leerkrachten en begeleiders. Té weinig geloof in de globale goede kwaliteit van ons onderwijsstelsel én vernieuwingen die onrust en onzekerheden creëren. Daarenboven geen zekerheid dat vernieuwing óók tot significante verbetering leidt voor álle partners.

Méer nood aan afstemming ook, van de buitenwereld, op wat wij als onderwijs trachten te verwezenlijken voor onze kinderen en jongeren. Het kan toch niet dat inclusie stopt eens de schooltijd een einde neemt ...

Aan ACOD de vraag hierover te blijven waken. Óók wat de gevolgen betreft voor het personeel dat op talrijke onderwijsplaatsen elke dag met veel overtuiging voor en naast de klas staat. Onderwijservaring uit gewoon én buitengewoon onderwijs mag absoluut niet verloren gaan en dient gerecupereerd als dat wél zo dreigt te zijn. Aan ACOD onderwijs om aan onderhandelingstafels ervoor te zorgen dat dat personeel zich gesteund, erkend én gehoord voelt. Immers, zich goed voelende onderwijsmensen stralen dat elke dag uit op de kinderen die hen worden toevertrouwd ...

Als afsluiter graag mijn waardering aan diegenen die, tussen vele andere werkzaamheden door, hun ervaringen en inspiratie met mij deelden. Interesse tonen voor het tekstmateriaal in Standpunt én vragen stellen over actuele thema's die nog 'in de pen zitten'.

Alsook aan collega's die bepaalde onderwerpen uit Standpunt zélf in hun lessen verwerken. Ongetwijfeld zal dit M-decreet en de verdere opvolging ervan, daar een bijzondere bijdrage toe leveren.

Een speciaal woordje van waardering voor een jongeman die zijn beperkingen elke dag wéér beleeft, maar volop wil genieten van het leven. Als dat kan in een volledig inclusieve maatschappij in woord én daad én op álle terreinen. Het zal ongetwijfeld een bijkomende stimulans zijn om als 25-jarige uiteindelijk én met trots zijn diploma Secundair onderwijs te behalen en ooit, met enige ondersteuning, tóch op eigen benen te mogen staan. ●